

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำวิจัย

การแพทย์แผนไทย เป็นภูมิปัญญาของคนไทยในการใช้ความรู้ หลักการและทฤษฎีของการแพทย์แผนไทย และยาสมุนไพร เป็นระบบการรักษาโรคแบบประสบการณ์ของชุมชน ซึ่งได้ส่งมอบสืบทอดจากบรรพบุรุษไทยมาช้านาน จนถึงปัจจุบันการแพทย์แผนไทย ก็ยังได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปมากขึ้น ถือเป็นการแพทย์ทางเลือกให้กับประชาชนได้เลือกใช้บริการ เป็นแนวทางในการพึ่งตนเองของการรักษาพยาบาล ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ให้การส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านการแพทย์แผนไทย โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้ปรับโครงสร้างภายในของกระทรวงกำหนดให้มีการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดระบบความรู้และสร้างมาตรฐานด้านการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลได้เล็งเห็นว่าภารกิจเหล่านี้จะเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาของประเทศชาติได้ เนื่องจากการแพทย์แผนไทย มีข้อดี คือเน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ที่เป็นการดูแลสุขภาพผสมผสานทั้งกาย จิต วิญญาณ และสิ่งแวดล้อม จึงมีจุดเด่นในด้านการส่งเสริมป้องกันสุขภาพ มากกว่าการรักษา และเน้นให้ประชาชนหันมาพึ่งตนเองโดยใช้ยาสมุนไพร ซึ่งเป็นยาที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศ เป็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งการนำเข้าจากต่างประเทศ และด้วยการแพทย์แผนไทย เป็นการแพทย์แบบองค์รวม เน้นการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของตนเองมากกว่าการรักษา จัดเป็นการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ เป็นการแพทย์ที่มีส่วนช่วยเสริมการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพของประชาชน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2547 : 1-2) เช่นเดียวกับที่ อวย เกตุสิงห์ (2521 : 11) ได้กล่าวถึงการรักษาผู้ป่วยด้วยวิถีทางการแพทย์แผนไทย ที่มีส่วนช่วยแพทย์แผนปัจจุบัน ไว้ว่า การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์แผนไทย เป็นทางเลือกที่ประชาชนจำนวนมากสามารถพึ่งพิงได้ในระดับหนึ่ง อันเป็นการแบ่งเบาผู้ป่วยไม่ให้นำมาเป็นภาระของโรงพยาบาลมากเกินไป

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะอนุรักษ์ พื้นฟู ศึกษา สืบทอด และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ให้อยู่คู่กับคนไทยและเกิดประโยชน์ด้านการดูแล รักษาสุขภาพของคนในชาติ จึงได้จัดทำหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2547 เพื่อผลิตบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย ที่สามารถออกไปช่วยเหลือการแพทย์แผนปัจจุบัน ในด้านการดูแลสุขภาพของคนไทย การให้ความรู้ในด้านการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพแก่ประชาชน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2547 : 2) ในการเปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ให้ความเห็นชอบจัดตั้งหน่วยงาน “โครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย” เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินการของหลักสูตร มีบทบาท

หน้าที่เทียบเท่าคณะ ทำหน้าที่ในการผลิตบัณฑิต ในสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่พันธกิจของหน่วยงาน ได้เริ่มเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2548 จำนวน 40 คน และได้กำหนดแผนในการรับนักศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 เป็นต้นไป ปีการศึกษาละ 50 คน

การศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ใช้เวลาในการศึกษา 4 ปี จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 140 หน่วยกิต นักศึกษาจะต้องศึกษารายวิชาต่างๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี ตามที่หลักสูตรกำหนด

โดยสรุป สารความรู้ในวิชาชีพของหลักสูตร จะครอบคลุมประเภทของวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ดังนี้

1. เวชกรรมแผนไทย เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการตรวจโรค การหาสาเหตุของการเกิดโรค การวางแผนการรักษาโรค และการตั้งตำรับยารักษาโรค
2. เภสัชกรรมแผนไทย เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับเภสัชวัตถุ สรรพคุณเภสัช คณาเภสัช และหลักเภสัชกรรม
3. ผดุงครรภ์แผนไทย เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแม่และเด็กก่อนและหลังคลอด
4. นวดแผนไทย เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการนวดพื้นฐาน นวดราชสำนัก นวดไทยทักษิณ นวดบริการสุขภาพ

ในการจัดเรียนการสอนตามที่กำหนดในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2547 นอกจากการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในชั้นเรียนแล้ว หลักสูตรได้กำหนดรายวิชาการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ โดยนักศึกษาทุกคนจะต้องออกฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ ตามแผนการศึกษาที่กำหนด จำนวน 3 รายวิชา คือรายวิชา 170-390 การฝึกปฏิบัติงานการนวดไทย รายวิชา 170-490 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรมแผนไทย 1 และรายวิชา 170-491 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรมแผนไทย 2

การฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ ของนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ถือเป็นกระบวนการสำคัญของการศึกษาในสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย เป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้นักศึกษาได้เรียนรู้ฝึกทักษะในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำเอาความรู้จากการศึกษาในชั้นเรียนไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นการฝึกทักษะเชิงวิชาชีพในด้านต่างๆ เป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพในวิชาชีพแพทย์แผนไทยในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับที่ อัจฉรา ประไพตระกูล (อ้างถึงใน บุปผา สมมะโน 2536 : 8) ได้กล่าวถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการฝึกปฏิบัติงาน ไว้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้นักศึกษา ได้มีการเรียนรู้และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพก็จำเป็นจะต้องให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น และการฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกในสถานประกอบการหรือแหล่งอื่นๆ เป็นกิจกรรมที่สำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะและมีประสบการณ์ตรงในวิชาชีพนั้นๆ

ในการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ จะดำเนินไปได้ด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้นั้น สถาบันจะต้องกำหนดแนวทางในการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพไว้อย่างเป็นระบบ ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดดำเนินการ ได้อย่างถูกต้อง มีเป้าหมายในการดำเนินการที่แน่นอน เนื่องจากในการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพของนักศึกษา จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน บุคลากรผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารแหล่งฝึก อาจารย์ประจำแหล่งฝึก อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้ง คณะการแพทย์แผนไทย สถาบันการศึกษา และขณะนี้ โครงการจัดตั้งคณะการแพทย์แผนไทย ยังไม่มีแนวทางในการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ เพื่อใช้ในการดำเนินการของหน่วยงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย แนวทางที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปรวบรวม จัดทำคู่มือฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สำหรับใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อเตรียมการรองรับการออกฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพสำหรับนักเรียนรุ่นแรก ในปีการศึกษา 2550 ต่อไป

อนึ่ง สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ในปัจจุบันมีอยู่หลายสถาบัน ได้แก่ (1) คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล (2) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (3) คณะการแพทย์แผนตะวันออก มหาวิทยาลัยรังสิต (4) วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้าน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (5) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (6) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (7) สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (8) คณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตปทุมธานี (9) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (10) วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย อภัยภูเบศร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (11) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จากการติดต่อสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ไปยังสถาบันการศึกษาต่างๆ พบว่า สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำรูปแบบแนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ บางสถาบันศึกษากำลังดำเนินการปรับปรุงรูปแบบ แนวทาง และบางสถาบันยังไม่ได้มีการดำเนินการจัดทำรูปแบบ แนวทาง ดังกล่าว ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ จึงไม่เฉพาะแต่จะเป็นประโยชน์ต่อโครงการจัดตั้งคณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยตรงเท่านั้น แต่จะเป็นแนวทางสำหรับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์หรือเป็นข้อมูลในการศึกษา เพื่อปรับปรุง พัฒนา รูปแบบ แนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย โครงการจัดตั้งคณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย โครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. สอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จะใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) โดยสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ในรายละเอียดของหัวข้อ ตามกรอบแนวคิด ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

1.2 คุณสมบัติของนักศึกษาที่จะออกฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

1.3 บทบาทของอาจารย์ประจำแหล่งฝึก

1.4 บทบาทของอาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย

1.5 บทบาทของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

1.6 การเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาก่อนออกฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

1.7 การดำเนินการของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย หลังจากที่นักศึกษา เสร็จสิ้นจากการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

1.8 การประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ =

2. ข้อมูลของรายวิชาการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ ที่ใช้ประกอบในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลตามที่ระบุในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2547

นิยามศัพท์

การแพทย์แผนไทย หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์ ที่ครอบคลุมในการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา และป้องกัน โรค รวมถึงการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การผดุงครรภ์ การนวดไทย และให้หมายรวมไปถึงการเตรียมการผลิตยา อุปกรณ์ และเครื่องมือทางการแพทย์ โดยอาศัย ความรู้จากการบอกเล่า การสังเกต การบันทึก และการถ่ายทอดที่พัฒนาสืบต่อกันมา

การฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ หรือการฝึกปฏิบัติงาน หรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง การฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพในรายวิชา 170-390 การฝึกปฏิบัติงานการนวดไทย รายวิชา 170-490 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรมแผนไทย 1 และรายวิชา 170-491 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรมแผนไทย 2

นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ หมายถึง นักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ที่ออก ฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพในแหล่งฝึก และลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 170-390 การฝึกปฏิบัติงานการนวดไทย รายวิชา 170-490 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรมแผนไทย 1 และรายวิชา 170-491 การฝึกปฏิบัติงานเวชกรรม แผนไทย 2 ตามแผนการศึกษาที่กำหนด

แหล่งฝึก หมายถึง หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ที่ให้บริการผู้ป่วยทางการแพทย์แผนไทย ได้แก่ โรงพยาบาล สถานีอนามัย สถานประกอบการต่างๆ ที่รับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย เข้าฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ

อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย หมายถึง อาจารย์ในสังกัดโครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย หรือเป็นอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ติดตาม ดูแล และประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพของนักศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ ที่โครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย กำหนด

อาจารย์ประจำแหล่งฝึก หมายถึง บุคลากรด้านกายภาพบำบัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ให้รับผิดชอบงานด้านการแพทย์แผนไทย และได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานหรือสถานที่ที่นักศึกษา ไปฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ ให้ทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบ ดูแล เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพของนักศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ที่โครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย และแหล่งฝึกกำหนด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย โครงการจัดตั้งคณะกรรมการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบ ระเบียบ และวิธีการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย และเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ต่อไป

2. แนวทางการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ที่ได้จากการวิจัย จะเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการฝึกปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องของสถาบันการศึกษาอื่นๆ ต่อไป